

АБИ ЗЕМЛЯ ЦВІЛА, МОВ ПИШНИЙ САД

Методичні рекомендації щодо вивчення теми “Сміття”

Оксана ОНОПРІЄНКО, докторант;
Анжеліка ЦИМБАЛУ,
завідувач відділу початкової освіти,
Інститут педагогіки НАПН України

Екологічна та економічна ситуація, що склалася в країні, спонукає до впровадження у зміст освіти ідей стійкого розвитку, які сприяють формуванню в учнів екологічно доцільного стилю повсякденного життя, що передбачає турботу про довкілля, раціональне використання сировини та природних ресурсів.

У попередніх публікаціях (див.: “УПШ”, 2013, № 1; 2014, № 9) ми розповіли про загальні засади організації особистісно значущої навчальної діяльності учнів у межах курсу “Уроки для стійкого розвитку. Моя щаслива планета” та особливості вивчення теми “Вода”. Сьогодні до уваги читачів — поради авторів підручника щодо опрацювання теми “Сміття” в 3-му класі.

Під час опрацювання теми “Сміття” з учнями 3-го класу педагог спрямовує діяльність дітей на реалізацію таких завдань:

- усвідомлення проблеми забруднення навколишнього середовища пластиковими, паперовими й харчовими відходами; з’ясування причин і наслідків такого забруднення;
- дослідження впливу власних звичок та стилю життя на регулювання кількості відходів;
- визначення та дотримання норм суспільної поведінки, завдяки якій можна зменшити кількість відходів, забезпечити їх переробку та повторне використання вторинної сировини;
- фіксування результатів спостережень за засміченістю вулиць свого населеного пункту;
- розроблення заходів та планування власної діяльності, спрямованої на популяризацію ідей збереження довкілля та природних ресурсів; залучення інших до участі у проектах, метою яких є зменшення кількості сміття; презентація результатів такої діяльності.

Тему “Сміття”, як і інші теми курсу, розглядають упродовж чотирьох уроків-зустрічей.

Зустріч перша

На першому уроці учні мають отримати інформацію про те, що сміття — це сучасна “хвороба” планети; дізнатися, яких заходів уживає людство, аби запобігти забрудненню планети побутовими відходами. Задля досягнення цього можна використати різноманітні форми організації діяльності дітей та запропонувати їм низку завдань.

Робота з підручником*

Ознайомлення з текстом статті (с. 33)

Учні читають розповідь про Тарасика й Галинку, оцінюють учинки дітей; розповідають про власні дії у подібній ситуації.

Запитання для обговорення

- Чому надмірні витрати паперу викликали занепокоєння Домовичка?

* Тут і далі використано матеріали підручника: Моя щаслива планета: Уроки для стійкого розвитку: Навчальний посібник з курсу за вибором для учнів 3-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів. / О.І.Пометун, О.В.Онопрієнко, А.Д.Цимбалару. — К.: Освіта, 2011. — 144 с.: іл.

Читання та обговорення статті “Сміття — хвороба планети”

Учні читають текст, на основі якого встановлюють правильність своїх припущень; запам'ятовують наведені дані. Обговорюють прочитане.

Запитання для обговорення

- Чи турбує вас проблема засмічення планети?
- Що свідчить про масштабне засмічення Землі?
- Відходи з яких матеріалів загрожують екологічному благополуччю планети?
- Скільки пластикових пакетів використовує впродовж року українська родина з трьох осіб?
- Які є шляхи боротьби із засміченням планети?
- Чи доводилось вам дарувати друге життя старим речам замість того, щоб їх викинути?
- Чи здають відходи у спеціальні пункти прийому ваші батьки, знайомі?

Вправа “Займи позицію”

Діти позначають у таблиці твердження, з якими погоджуються. Результати цієї роботи оголошуються, думку обґрунтовують. Можна запитати школярів, чи задовольняють їх отримані результати, й обов'язково подякувати за будь-які щирі відповіді.

☐ 1. Найбільше засмічують планету пластикові й паперові відходи	☐ 2. Харчові відходи придатні для вторинного використання	☐ 3. Відходи з металу розкладаються дуже швидко
☐ 4. Ощадливе використання паперу зберігає життя дерев	☐ 5. Для нашої країни не існує проблеми засмічення	☐ 6. Чим більше буде сміттєзвалищ, тим чистішою буде планета
☐ 7. Зі сміття можна виготовляти корисні речі	☐ 8. Кожна людина може зменшити кількість відходів	☐ 9. Щодня купувати нові іграшки, щоб з часом викинути їх, — це дуже розумно

Дискусія “Чи потрібно переробляти відходи для подальшого використання?” (робота в парах)

Протягом кількох хвилин діти обговорюють важливість вторинного використання відходів, спираючись на інформацію, подану в підручнику, а також власний життєвий досвід. Після цього вони можуть озвучити цікаві ідеї, які виникли під час обговорення. Варто допомогти учням зробити спільний висновок щодо того, чи можуть вони вже зараз реалізувати якісь із висловлених ідей.

Вправа “Відсортуй відходи”

У підручнику (с. 36) зображені деякі відходи. Учні визначають, до якого зі сміттєвих баків бажано їх викидати, пояснюють, чому, на їхню думку, такі дії важливі для планети.

Підсумкова бесіда**Запитання для обговорення**

- Як ви гадаєте, чи пов'язана проблема засмічення з майбутнім людства й усього живого на планеті? Яким чином?
- Яка інформація видалася вам найбільш важливою і цікавою?

Дослідження “Використання паперу й пластику родиною за тиждень”

Аби висновки дітей про забруднення довкілля базувалися не на статтях підручника чи словах інших людей, а на конкретних даних, доцільно запропонувати учням провести домашнє дослідження щодо використання паперових і пластикових упаковок родиною упродовж тижня й зафіксувати результати.

Результати домашнього аудиту

День тижня	Які товари ви купуєте у пластиковій і паперовій упаковці?	Кількість повторно використаних упаковок	Кількість викинутих упаковок
Понеділок			
Вівторок			
Середа			
Четвер			
П'ятниця			
Субота			
Неділя			
Загалом за тиждень			

Зустріч друга

Метою зустрічі є ознайомлення молодших школярів із заходами людства, спрямованими на зменшення кількості сміття, та мірою участі кожної особистості у такій діяльності. Діти мають мотивувати себе на зміни у власній поведінці, робити свідомий вибір життєвого стилю і своїх звичок, планувати особисту діяльність щодо зменшення кількості відходів та пошуку шляхів повторного їх використання. Для цього пропонуємо виконати такі завдання.

Інтерактивна вправа “Ланцюжок ідей”

Діти об'єднуються у групи і протягом кількох хвилин формулюють свої пропозиції щодо вторинного використання побутових відходів: квіткового горщика, коробки з-під взуття, пластикового бутля, плетеної рукавички. Після обговорення представники кожної групи по черзі озвучують спільні ідеї. Цю частину роботи можна організувати у формі змагання. Група-переможниця визначається за кількістю ідей у кожній окремій позиції. Насамкінець доцільно підбити підсумок, з'ясувавши, чи усвідомлюють учні, якою буде користь від реалізації їхніх ідей.

Підбиття підсумків домашнього аудиту (робота в групах)

Учні узагальнюють результати домашнього аудиту, розповідаючи одне одному про свої дослідження.

Варіативні курси ● Екологічне виховання

Запитання для узагальнення

- Які товари у пластиковій і паперовій упаковці ви зазвичай купуєте протягом тижня?
- Як і де витрачаєте папір? Скільки паперу викидається протягом тижня у кожній родині?
- Чи використовуються упаковки у домашньому господарстві повторно і яким чином?
- Скільки протягом тижня було викинуто пластикових пляшок, коробок з-під напоїв, банок тощо?

Варто поцікавитись, які труднощі виникали під час роботи, як діти їх подолали. За бажанням учнів можна публічно оголосити результати. Для спільного висновку слід визначити, чи багато у домашньому господарстві, на думку учнів, викидається упаковок; до яких дій спонукають отримані результати.

Ознайомлення з ідеями від Домовичка (робота з підручником, с. 39)

Діти ознайомлюються з ідеями, втілення яких, на думку Домовичка, сприятиме зменшенню сміття:

- використання залишків їжі для годування пташок;
- ремонтування книжок;
- виготовлення записничка із залишків паперу;
- обмін іграшками;
- виготовлення стаканчика для олівців з використаного пакета.

Варто наголосити, що усі запропоновані заходи є дуже важливими для зменшення засміченості Землі; якщо діти вдаватимуться хоча б до деяких з них, це зробить планету щасливішою.

Взаємонавчання “Як зробити корисну справу” (робота в групах)

Діти об'єднуються в групи. Кожна з них обирає одну із запропонованих Домовичком ідей, ознайомлюється з рекомендаціями щодо її втілення, поданими в підручнику (с. 39–46); складає з поданих пазлів алгоритм дій, необхідних для реалізації ідеї. По завершенні роботи групи по черзі представляють свої результати за таким планом:

1. Чому це варто робити.
2. Якого алгоритму дій слід дотримуватися.
3. Якими матеріалами та обладнанням треба скористатися.
4. Скільки часу може зайняти така діяльність.
5. До чого приведуть такі наші дії.

Наприклад

Виготовлення саморобного записничка

1. У кожного є недописані зошити. Аби зменшити кількість паперового сміття, можна зробити з чистих частин аркушів блокнотик.
2. Діти складають алгоритм дій, скориставшись пазлами (див. мал.).
3. Необхідні матеріали та інструменти: ножиці, нитки, лінійка, олівець, залишки чистого паперу.

Мал. Пазли для складання алгоритму дій

4. На роботу може піти близько 40 хв: 15 — щоб відокремити чисті частини аркушів від забруднених; 5 — аби підготувати все необхідне для роботи; 20 — на виготовлення записничка.
5. Такі дії приведуть до зменшення кількості сміття та появи власного блокнота.

Підбиваючи підсумки, учні аналізують власні можливості щодо використання отриманих порад, кожен обирає прийнятні для нього особисто і позначає їх олівцем у підручнику як власний план дій.

Рефлексія

- Як ви ставились до проблеми великої кількості побутових відходів до початку роботи над темою?
- Яка нова інформація вас вразила?
- Що хочеться зробити негайно?
- Про що з того, що відбувалося на уроці, ви розповісте своїм рідним і знайомим?
- Як вам працювалося в групі?

Складання індивідуального плану дій

Домашнє завдання: скласти індивідуальний план дій, спрямованих на зменшення кількості сміття, дотримуватися його щодня.

Зустріч третя

Урок проводиться у формі екскурсії. Його мета — поглибити розуміння учнями проблеми забруднення довкілля. Під час екскурсії діти досліджують і оцінюють чистоту вулиць свого населеного пункту; узагальнюють результати спостережень. Робота здійснюється у кілька етапів.

Підготовчий етап

Напередодні екскурсії педагог планує її маршрут. При цьому бажано обрати вулиці, які найбільш яскраво демонструють проблему засміченості.

Перед екскурсією вчитель ознайомлює дітей з її метою, об'єднує їх у групи, розподіляє між ними навчальні завдання, які вони мають виконати, провівши дослідження на вулицях свого міста (села).

Визначають форму представлення результатів діяльності (виставка малюнків, фото, газета, слайди).

Орієнтовні завдання для дослідження

- Визначити, чи є на вулицях сміття. Якщо є, то що спричинило таке явище?
- Зафіксувати, чи є на вулицях урни для сміття, чи достатньо їх, чи зручно вони розташовані.
- Перевірити, чи є біля будинків контейнери для сміття. Чи дотримуються мешканці правил користування ними?
- Відзначити, чи передбачено сортування відходів на харчові, металеві, пластикові, скляні. Якщо так, то чи враховують це мешканці при викиданні сміття?
- Зафіксувати, чи є на деревах годівнички, аби люди могли залишати для пташок харчові відходи.

Проведення екскурсії. Самостійні спостереження учнів

Самостійність учнів під час екскурсії варто стимулювати запитаннями проблемного характеру (“Що може статися після того, як...”; “Що могло бути причиною того, що...” та ін.).

Підбиття підсумків

Запитання для узагальнення

- Чи можна повторно використати сміття, яке траплялося нам під час екскурсії?
- Як можна зменшити кількість сміття на вулицях?
- Чим була корисна для вас екскурсія? Яку важливу інформацію ви зібрали?
- Що під час екскурсії виявилось несподіваним?
- Які емоції ви переживали?

Оформлення результатів досліджень (робота в групах)

Удома діти готують звіт про результати досліджень і на наступному уроці презентують його.

Цікава інформація

- Сьогодні найбільш згубними для планети є такі винаходи людства: батарейка, дискета, фломастер, пластиковий пакет.
- У Тихому океані вже утворився острів із пластикового сміття завбільшки як вся Україна. Щороку від нього гине близько 100 тисяч морських тварин!
- У Сингапурі, Австралії, Тайваню, Індії, Італії, намагаючись подолати проблему сміття, заборонили використовувати та ввозити на їхні території пластикові пакети.
- Музиканти популярної в Україні групи “Крихітка” ініціювали і впроваджують проєкт “Торба — природі”. Вони закликають усіх українців користуватися для покупок багаторазовими сумками — екоторбами.

Зустріч четверта

Оскільки це остання зустріч з теми, вона має стати своєрідним підсумком діяльності упродовж попередніх уроків. Варто запропонувати учням завдання, які сприятимуть розширенню їхнього соціального досвіду шляхом популяризації ідеї зменшення кількості відходів у побуті та їх повторного використання.

Обговорення досягнень

Робота з підручником

Учні ознайомлюються з текстом посібника (с. 47). Розповідають про свої досягнення у справі скорочення кількості сміття, презентують нові ідеї щодо зменшення відходів удома чи в школі.

Представлення результатів досліджень (робота в групах)

Учасники груп представляють свої висновки щодо проведених під час екскурсії досліджень. Обговорюють набутий у процесі роботи над темою досвід (конкретні дії, спрямовані на зменшення кількості сміття).

Проведення міні-проєкту “Врятуймо планету від сміття” (робота в групах)

Педагог пропонує учням реалізувати проєкт з теми.

Визначають його мету — привернення уваги громадськості до проблеми забруднення Землі побутовими відходами, переконання в необхідності вжиття запобіжних заходів.

Обговорюють, що може стати творчим продуктом проєкту (наприклад, інформаційний листок), складають план виконання проєкту, працюють у групах.

Після завершення роботи лідери груп або визначені ними доповідачі представляють результати.

Підбиття підсумків

Запитання для узагальнення

- Що нового ви дізналися, працюючи над темою?
- Що було для вас важливим?
- Про що ви хотіли б дізнатися більше?
- Що ви навчилися робити для зменшення кількості сміття?
- Що це дало кожному з вас особисто?
- Чи з’явилися у вас нові думки, ідеї під час презентації своїх результатів? Які саме?
- Що було складним у роботі вдома та у класі? Як ви долали ці труднощі?
- Чи відбулися зміни у вашому способі життя та поведінці? Які?
- Чи покращило це якість вашого життя?

Оскільки для молодших школярів особливе значення має усвідомлення важливості своєї праці для оточення, доцільно презентувати результати проєкту учням інших класів, батькам. ●